

Eén Geest,
tien jaar dialoog
tussen katholieken en pinkstergelovigen
in Nederland

Jelle Creemers

Terugblik op tien jaar dialoog,
evaluatie en suggesties voor het vervolg.

Dit artikel werd in juni 2009 gepubliceerd in *Perspectief*. Het staat vanaf de volgende pagina van dit stucom-document in de originele opmaak, zoals het staat op pag. 7 t/m 14 van *Perspectief*.

Jelle Creemers van de vakgroep Systematische Theologie van de Evangelische Theologische Faculteit te Leuven, doet onderzoek naar de dialoog tussen katholieken en pinkstergelovigen. Hij schreef onderstaand artikel in *Perspectief*, het Digitale Oecumenisch Theologische Tijdschrift (DOTT) van de Katholieke Vereniging voor Oecumene, juni 2009.

Perspectief verschijnt viermaal per jaar en is gratis. U kunt zich opgeven voor toezending via secretariaat@oecumene.nl. Het tijdschrift is ook via de website www.oecumene.nl te downloaden als pdf-bestand. De eindredactie en de vormgeving worden verzorgd door het bureau van de Katholieke Vereniging voor Oecumene. De redactie wordt gevormd door Geert van Dartel en Eric Roovers.

Dit is document 0286 op www.stucom.nl

Zie volgende pagina.

Eén Geest. Tien jaar dialoog tussen katholieken en pinkstergelovigen in Nederland

De dialoog tussen katholieken en pinkstergelovigen wordt in internationaal verband al gevoerd sinds het begin van de jaren zeventig. In het spoor daarvan is ook in Nederland een proces op gang gekomen van toenadering en herkenning. De Vlaamse theoloog Jelle Creemers doet onderzoek naar deze oecumenische relaties en schetst een beeld van tien jaar dialoog tussen katholieken en pinkstergelovigen in Nederland.

Introductie

“Wat ons bindt is groter dan wat ons scheidt.” Vanuit deze klassieke oecumenische overtuiging zijn in Nederland tien jaar geleden de eerste dialooggesprekken tussen katholieken en pinkstergelovigen begonnen.¹ Voor beide dialoogpartners was dit niet de eerste ervaring met interkerkelijk dialogiseren.² Maar wat deze dialoog onderscheidt van andere oecumenische dialogen is dat

‘hetgeen ons bindt’ hier niet primair doelt op de gedeelde Christusbelijdenis – al is dit vanzelfsprekend de diepe grond waarop deze gesprekken überhaupt mogelijk zijn – maar op de gedeelde overtuiging dat Gods Geest in beide groepen op een bijzondere manier wordt ervaren en hen oproept om de eenheid met elkaar op te zoeken.³

Samen aan tafel zitten met gelovigen uit andere kerkverbanden is, in het bijzonder voor de pinksterbeweging, niet altijd evident geweest. Na een open oecumenische start aan het begin van de 20^e eeuw is de relatie tussen pinksterkerken en traditionele kerken lange tijd

Jelle Creemers, lic. theol., is als assistent verbonden aan de vakgroep Systematische Theologie van de Evangelische Theologische Faculteit te Leuven. Hij is tevens voorganger van de Evangelische Kerk te Aarschot in België.

¹ Meer specifiek waren bij de start de dialoogpartners aan de ene zijde de Broederschap van Pinkstergemeenten in Nederland (hierna BPG) en aan de andere kant de Katholieke Charismatische Vernieuwing Nederland (hierna KCV) met medewerking van de toenmalige Sint Willibrord Vereniging. Aldus Kees Slijkerman, ‘Katholieken en pinksterchristenen in dialoog’ in *Bouwen aan de Nieuwe Aarde* (januari 2000). Dit artikel, evenals een grote schat aan andere artikelen en lezingen die aan deze dialoog zijn gerelateerd, is te vinden op de website www.stucom.nl. Regelmatig zal in voetnoten naar artikelen, die hier te vinden zijn, worden verwezen met hun artikelnummer op de website, in dit geval StuCom0006. In StuCom0276 is te lezen dat doorheen de tijd geïnteresseerde rooms-katholieken uit allerlei gelederen door de katholieke stuurgroepleden tot de dialoog zijn aangetrokken.

² De BPG had eerder een schriftelijke ‘kennismaking’ met de Nederlands Hervormde Kerk (1960-1963), met de Gereformeerde Kerken in Nederland had zij een dialoog gedurende drie jaren (1992-1995) en sinds 1998 is er een dialoog met diverse zendingsorganisaties. Aldus Paul Van der Laan, ‘Guidelines for a Challenging Dialogue with Pentecostals: Lessons from the Netherlands’, een lezing voor de 32^e jaarlijkse ontmoeting van de Society for Pentecostal Studies (Asbury Theological Seminary, March 2003; StuCom0096uk). Charismatische katholieken in Nederland zijn sinds 1970 lid van de Charismatische Werkgemeenschap Nederland (CWN) en de Rooms-katholieke Kerk heeft, na Vaticanum II, zowel internationaal als in Nederland vele interkerkelijke gesprekken aangeknoopt.

Meer informatie op www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/chrstuni/ en www.oecumene.nl.

³ Dit blijkt uit de brief die de KCV op 10 juli 1998 aan de BPG verstuurdde: “Als Katholieke Charismatische Vernieuwing zouden we wat meer contacten willen leggen met andere christenen die net als wij ervaren dat ze gedoopt zijn in de Geest. [...] Gods Geest wordt ons gegeven opdat we groeien naar eenheid in Jezus Christus en opdat we Christus aan de wereld zouden verkondigen.”

erg moeilijk geweest, zowel internationaal als in Nederland.⁴ De spanning was op haar hoogtepunt in de jaren '70, toen het vraagstuk van de charismatici – gelovigen met een pinksterervaring die binnen de traditionele kerken bleven – de pinkstergemeenten danig parten speelde. Vooral het feit dat charismatische rooms-katholieken zich niet minder maar veeleer meer aan de 'dwaalleringen van de kerk' bonden vervulde een aantal vooraanstaande pinksterleiders met afschuw.⁵ Aan het einde van de jaren '80 stelde Paul van der Laan in zijn dissertatie over de Nederlandse pentecostalen in oecumenisch perspectief vast dat de Nederlandse pentecostalen en de katholieke charismatici nauwelijks contact hadden en dat hun tijdschriften elkaar maar zelden vermeldden. Hij daagde zijn pinksterbroeders uit om hier werk van te maken en stelde dat de uitdaging wijd open ligt, aangezien er in het verleden geen confrontatie is geweest en beiden overwegend door leken worden geleid, wat zou helpen om de taalbarrière te overbruggen.⁶

In 1999 leek de tijd rijp voor een toenadering tussen charismatische rooms-katholieken en pinksterchristenen. Op aanraden van de Britse katholieke theoloog Peter Hocken nodigde de Katholieke Charismatische Vernieuwing de Broederschap van Pinkstergemeenten uit voor een nadere kennismaking, omdat ze contact wilde leggen "met andere christenen die net als wij ervaren dat ze gedoopt zijn in de Geest."⁷ Inmiddels zijn we tien jaar en veertien ontmoetingen verder, en is een evaluatieve terugblik op zijn plaats. Het voornaamste doel van dit artikel is de ontwikkeling en het belang van deze dialoog te duiden. Hierbij is het niet onbelangrijk op te merken dat de schrijver van dit artikel noch pinksterchristen noch katholiek is. Als vrijkerkelijke evangelische theoloog is mijn interesse in deze dialoog ontstaan vanuit een zoektocht naar de mogelijkheid en methodiek van interkerkelijk dialogiseren tussen zogenaamde 'vrije kerken' en traditionele kerken.⁸ De 'Internationale dialoog tussen de Rooms-katholieke Kerk en enkele Klassieke Pinksterleiders' en haar Nederlandse spin-off zijn hiervoor een gedroomde gevalstudie. De afstand die ik als buitenstaander tot de dialoog heb, kan vanzelfsprekend zowel positief als negatief worden gewaardeerd.

1. Voorgeschiedenis: de internationale dialoog⁹

De Nederlandse dialoog, die in dit artikel wordt besproken, probeert bewust aan te sluiten bij de genoemde internationale dialoog.¹⁰ Deze dialoog heeft haar oorsprong in een warme vriendschap tussen een oecumenische rooms-katholiek, Kilian McDonnell, en de pinksterpionier in oecumene, David du Plessis, in de nasleep van Vaticanum II. In 1972 zijn officiële gesprekken gestart en de dialoog heeft tot nu toe vijf fasen doorlopen. De ontwikkeling doorheen de fasen is zeer duidelijk. De eerste fase (1972-1976) was een tijd

⁴ Zie over de ontwikkeling in de relaties tussen pinksterkerken en traditionele kerken doorheen de 20^e eeuw voor de internationale situatie: Cecil M. Robeck, 'Pentecostals and Christian Unity: Facing the Challenge' in *Pneuma* 26, no. 2 (2004); Geoffrey Wainwright, 'The One Hope of Our Calling? The Ecumenical and Pentecostal Movements after a Century' in *Pneuma* 25, no. 1 (2003). Voor een uitgebreid overzicht van de Nederlandse situatie: Paul van der Laan, *Eén van Geest. De Nederlandse Pinksterbeweging in oecumenisch perspectief* (dissertatie University of Birmingham, 1988). Voor een beknopt overzicht: Huib Zegwaart, 'Visie op de Gemeente – Pinksteren en de leer aangaande de Kerk' (lezing tijdens de 6e dialoogontmoeting op 29 november 2001; StuCom0080) en Paul van der Laan, 'Guidelines'.

⁵ Zie voor een uitgebreide beschrijving van de groeiende controversen en verwijdering de dissertatie van Paul van der Laan, *Eén van Geest*, hoofdstuk V: 'Het vraagstuk van de charismatici'.

⁶ Paul van der Laan, *Eén van Geest*, hoofdstuk V.D.: 'Rooms-katholieke betrokkenheid'.

⁷ Uit de uitnodigingsbrief van de KCV Nederland aan de BPG van 10 juli 1998.

⁸ Zie voor een bondige inleiding in vrijkerkelijke ecclesiologie en haar oecumenisch potentieel: Jelle Creemers, 'Katholiek en Vrij: Katholiciteit in Vrijkerkelijk Perspectief' in: Peter de Mey en Pieter de Witte (ed.), *De K van Kerk: De Pluriformiteit van Katholiciteit*. Halewijn, Antwerpen 2009.

⁹ Zie voor een uitgebreid overzicht van de ontwikkelingen in deze internationale dialoog: Jelle Creemers, 'Time will teach us... Reflections on thirty-five years of Pentecostal-Roman Catholic Dialogue' in *Ecclesiology* 5 no. 3 (2009).

¹⁰ Kees Slijkerman verwijst specifiek naar de internationale dialoog als één van de aanleidingen voor de dialoog in Nederland (Stucom0093). Het is eveneens mogelijk deze dialoog in de context van de Nederlandse oecumenische scène te plaatsen, hetgeen door Paul van der Laan is beschreven. Zie Paul van der Laan, 'Guidelines.'

van wederzijdse kennismaking.¹¹ Met name thema's die eigen zijn aan de pinksterbeweging werden aangeraakt, zonder hierover echter in de diepte uit te weiden. In fase twee (1977-1982) werden door middel van een eerlijk wederzijds bevragen verschillende theologische knelpunten aan de oppervlakte gebracht, die in latere dialoogronden konden worden opgenomen.¹² In de derde fase, 1985-1989, werden de relaties verdiept in een zoektocht naar een gedeelde identiteit. Hiervoor werd het *koinonia*-begrip als een werkbaar leidmotief gebruikt.¹³ In de vierde fase (1990-1997) achtte men de tijd rijp voor een prangend en gevoelig onderwerp dat de twee gemeenschappen voornamelijk in Zuid-Amerika zwaar parten speelde: 'evangelisatie, proselitisme en gezamenlijk getuigenis' werd de titel van het eindverslag.¹⁴ De gesprekken uit de tot nu toe laatste fase (1998-2006) over 'christen worden' hebben een goedgedocumenteerd en boeiend rapport opgeleverd, dat aan beide achterbannen ter evaluatie is voorgelegd.¹⁵

Vanaf het begin van deze internationale dialoog was afgesproken dat de dialoog de beide kerkgemeenschappen tot niets verbindt, maar dat de rapporten aan de kerken worden voorgelegd voor mogelijk gebruik en een gepaste reactie.¹⁶ De reden voor deze zeer bescheiden opzet is eenvoudig. De pinksterbeweging is een diverse en gefragmenteerde cluster van organisaties en kerken, die vaak congregationalistisch van aard zijn. Van een gezaghebbend hoger kerkelijk orgaan is eenvoudigweg geen sprake, en de vertegenwoordigers kunnen niet voor de hele pinksterbeweging spreken. Het beste waarop de dialoogpartners aan pinksterzijde kunnen hopen, is dat hun dialoog opgemerkt, gelezen, gewaardeerd en lokaal geïmplementeerd wordt. Van rooms-katholieke zijde is dit begrepen en aanvaard, ook al werkt de kerk van Rome bij voorkeur middels dialoog op besluitnemend niveau naar officiële gedeelde standpunten toe.

Om de kansen op positieve receptie en lokale implementatie te vergroten, heeft men getracht doorheen de jaren zo veel mogelijk pinksterleiders van allerlei achtergronden als deelnemers of toehoorders aan de dialoog te laten deelnemen, opdat zij, elk in hun eigen context, hier verder mee aan de slag zouden gaan.¹⁷ En hier en daar zijn er ook daadwerkelijk lokale initiatieven ontstaan, zoals in Nederland, waar sinds 1999 pinksterchristenen en charismatische katholieken elkaar op regelmatige basis ontmoeten.

¹¹ De aanloop naar deze eerste fase en de eerste fase zelf zijn in detail geanalyseerd: Arnold Bittlinger, *Papst und Pfingstler: der Römisch Katholisch-Pfingstliche Dialog und seine Ökumenische Relevanz*. Studien zur interkulturellen Geschichte des Christums, Bd. 16. Peter Lang, Frankfurt am Main/Bern/ Las Vegas, 1978. Paul Lee heeft deze fase als de fase van wederzijdse kennismaking gekarakteriseerd. Paul Lee, *Pneumatological Ecclesiology in the Roman Catholic-Pentecostal Dialogue: A Catholic Reading of the Third Quinquennium (1982-1989)*. Pontifical University of St. Thomas, Rome, 1994.

¹² Zie voor een gedetailleerde studie van deze tweede fase: Jerry L. Sandidge, *Roman Catholic/Pentecostal dialogue (1977-1982): A Study in Developing Ecumenism*. Peter Lang, Frankfurt am Main/New York, 1987, 2 volumes.

¹³ Ook aan fase drie is een dissertatie gewijd: zie Lee. De eerste drie fasen zijn vanuit pneumatologisch perspectief in hun totaliteit besproken in: Veli-Matti Kärkkäinen, *Spiritus Vult Spirare: Pneumatology in Roman Catholic-Pentecostal Dialogue (1972-1989)*. Luther Agricola Society, Helsinki, 1998.

¹⁴ Deze vierde fase is eveneens door Veli-Matti Kärkkäinen in detail bestudeerd in zijn Habilitationsschrift *Ad Ultimum Terrae: Evangelization, Proselytism and Common Witness in the Roman Catholic-Pentecostal Dialogue (1990-1997)*. Peter Lang, Frankfurt am Main/New York, 1999.

¹⁵ Dit rapport (StuCom0203) heeft, ondanks de hoge kwaliteit en gewaagde benadering, tot nu toe nog geen nauwgezette evaluatie gekregen. Wel is hieraan op 30 november 2007 een studiedag gewijd aan de VU te Amsterdam, waarop in een aantal lezingen door katholieken, pinkstergelovigen én derden waarderingen voor en kritische kanttekeningen bij een presentatie van het rapport zijn uitgesproken. Die lezingen zijn integraal beschikbaar op www.stucom.nl/algemeen/grpdocnl.htm#030 (StuCom0205 t/m 0209).

¹⁶ *Final Report I*, §46

¹⁷ Een eenvoudige optelsom laat zien dat meer dan dubbel zoveel pinkstergelovigen als katholieken aan de dialoog hebben deelgenomen: 94 vs. 46. De namen van de deelnemers van de eerste fase zijn te vinden in de monografie van Bittlinger. Deelnemers uit de tweede fase zijn te vinden in het werk van Sandidge. Vanaf de derde fase is een lijst van deelnemers en toehoorders opgenomen in een appendix van het *Final Report*.

2. De Nederlandse dialoog: kort overzicht

De genoemde uitnodiging van de Katholieke Charismatische Vernieuwing in Nederland is door de Broederschap van Pinkstergemeenten met enthousiasme beantwoord. Er werd een kerngroep opgericht met twee vertegenwoordigers van iedere zijde, die de ontmoetingen zou organiseren en de agenda's bepaalde.¹⁸ Anders dan in de internationale dialoog is de Rooms-katholieke vertegenwoordiging in deze dialoog geen 'officiële' vertegenwoordiging, m.a.w. de deelnemers zijn niet door de bisschoppenconferentie aangewezen en vertegenwoordigen ook niet de Rooms-katholieke Kerk. De deelnemers komen uit verschillende charismatische en oecumenische organen binnen de Rooms-katholieke Kerk. Wel is vanaf het begin de bisschoppenconferentie op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen, en er is regelmatig een afvaardiging gekomen om mee te luisteren naar de gesprekken. Zo is mgr. van Burgsteden, die in de Bisschoppenconferentie verantwoordelijk is voor oecumene, aanwezig geweest op de achtste gespreksronde, zonder zich in de gesprekken te mengen. Van pinksterzijde is de vertegenwoordiging wel officieel – en daarmee zitten we in de Nederlandse dialoog dus met de omgekeerde situatie als in de internationale dialoog. Dit is te wijten aan het feit dat de uitnodiging niet uitging van het rooms-katholieke kerkgezag maar van de KCV, en dat het aan de andere zijde niet om 'de pinksterbeweging in Nederland' gaat, maar om één denominatie, de Verenigde Pinkster- en Evangeliegemeenten (VPE). Wat het officiële statuut van de dialoog aan pinksterzijde concreet betekent, is echter niet duidelijk.

Men besloot in 1999 tot trimestriële ontmoetingen, waarbij de partners beurtelings als gastheer zouden fungeren, met als doelstellingen "elkaar leren herkennen en waarderen als behorende bij dezelfde Heer, het bevorderen van respect en wederzijds begrip en het uitwisselen hoe de heilige Geest in de verschillende kerken ervaren wordt."¹⁹ Elke ontmoeting zou beginnen met een tijd van aanbidding, persoonlijk getuigenis, gebed en ruimte voor profetie. Dit werd als een essentieel onderdeel van de ontmoetingen beschouwd, daar men ervan overtuigd is dat de herkenning van de werkzaamheid van de Geest in de ander sterk zou bijdragen tot het overwinnen van vooroordelen die met name aan pinksterzijde leven. Hierna zou het onderwerp van de dag door gast sprekers uit beide kerkverbanden worden ingeleid, dat daarna in groepjes of in plenaire sessie zou worden besproken.²⁰ Deze opzet heeft, op enkele uitzonderingen na, al tien jaar standgehouden. Alleen de frequentie van de ontmoetingen bleek te hoog: men is snel van drie ontmoetingen per jaar (2000) naar twee (2001-2002) en daarna naar één overgeschakeld (vanaf 2003).

De thema's van de veertien ontmoetingen waren erg uiteenlopend. Het lijkt erop dat drie belangrijke motieven hebben meegespeeld in de bepaling van de onderwerpen. Ten eerste zijn regelmatig onderwerpen op de agenda gezet die betrekking hebben op de *zichtbare werkzaamheid van de Geest*. Zo is in drie ontmoetingen het thema 'Genezing' besproken.²¹ Na een algemene dialoog over genezing en een gesprek over 'Pastorale omgang met de zieke mens' (beiden in 2000) werd in de dialoogontmoeting in juni 2001 getracht tot een

¹⁸ Een overzicht van de samenstelling van de stuurgroep 1999-2009 is te vinden in de appendix van StuCom0276.

¹⁹ Kees Slijkerman, 'Katholieken en pinksterchristenen in dialoog' in *Bouwen aan de Nieuwe Aarde* (januari 2000; StuCom0006).

²⁰ Paul van der Laan, 'Guidelines'.

²¹ Het betreft de tweede, derde en vijfde ontmoeting. Het tweede gesprek (Amersfoort, 2 maart 2000) had als thema 'Genezing'. Leo van der Klaauw (RKK) en Klaas van Balen (BPG) waren de sprekers (StuCom0031 resp. StuCom0040-0041). Het derde gesprek (Lunteren, 14 juni 2000) had als thema 'Pastorale omgang met de zieke mens'. Karel Pouwels (RK) en Koos de Geest (BPG) waren de sprekers (StuCom0030 resp. StuCom0029). Het vijfde gesprek (Lunteren, 18 juni 2001) ging eveneens over genezing. Het doel was om tot een gezamenlijke tekst over het thema te komen, maar dat is tot nu toe niet gelukt.

gezamenlijke tekst over het thema te komen. Dat is tot nu toe echter niet gelukt. Eenmaal is ook 'Opwekking en vernieuwing' het gespreksonderwerp geweest (2004).²²

Ten tweede is in de Nederlandse dialoog bewust getracht om op *internationale en historische ontwikkelingen* in te spelen en deze op het lokale niveau te bespreken. Een eerste keer gebeurde dit bij het verschijnen van *Dominus Iesus*, de befaamde verklaring van de Congregatie voor de Geloofsleer over de uniciteit en de heilsuniversaliteit van Jezus Christus en de kerk (2000), die vele oecumenische gesprekspartners van de Rooms-katholieke Kerk in het verkeerde keelgat is geschoten. Deze publicatie leidde in 2001 tot een dialooggesprek over 'de kerk'.²³ Driemaal zijn ontwikkelingen in de hierboven besproken internationale dialoog als uitgangspunt genomen voor Nederlandse gesprekken. Het zevende gesprek (2002) had als thema 'Evangelisatie in Nederland' en steunde op het 'Final Report' van de vierde dialoofase van de internationale dialoog (1990-1997).²⁴ Het elfde en het veertiende gesprek gingen over het thema 'Christen worden', dat ook in de internationale dialoog speelde.²⁵ En het honderdjarige bestaan van de pinksterbeweging heeft in 2006 het thema van een dialooggesprek bepaald.²⁶

Ten derde heeft men het goed geacht om een aantal *theologisch heikele onderwerpen* aan te snijden. Dit gebeurde vooral in de latere dialooggesprekken, toen het vertrouwen was gegroeid. Een gesprek over de Bijbel stond al in het tweede jaar op het programma.²⁷ Aan de verschillende visies op de gedeelde sacramenten (avondmaal/eucharistie en doop) is respectievelijk in 2003 en 2007 aandacht besteed.²⁸ Sacramentologie is ook daarbuiten in verschillende gesprekken teruggekomen, bijvoorbeeld in de gesprekken over genezing en bekering.²⁹

3. Nalatenschap van de dialoog tot op heden

Het is niet eenvoudig antwoord te geven op de vraag wat de dialoog in haar tienjarige bestaan concreet heeft bijgedragen aan de relatie tussen de pinksterbeweging en de Rooms-katholieke Kerk. Dit zou een degelijk kwalitatief empirisch onderzoek vergen, waaraan ik tot nu toe niet ben toegekomen. Ik houd het bij enkele voorzichtige observaties.

Ten eerste kunnen we even stilstaan bij de ontmoetingsmomenten zelf. De geestelijke 'herkenning,' die de doelstelling van de dialoog expliciet vooropstelt, wordt volgens mede-oprichter Kees Slijkerman "zeker bereikt bij de deelnemers, maar ook in belangrijke mate bij

²² Het tiende gesprek (Amersfoort, 24 september 2004) had als thema 'Opwekking en/of vernieuwing in de kerken'. De sprekers waren Paul Pouwelse (VPE; lezing ongepubliceerd) en Kees Slijkerman (RK; StuCom0119).

²³ Het zesde gesprek (Amersfoort, 29 november 2001) had als thema 'De kerk'. Sprekers waren Ton van Eijk (RKK/RvK; StuCom0079) en Huib Zegwaart (VPE; StuCom0080).

²⁴ Amersfoort, 12 april 2002. Sprekers waren Jeroen Vis (secretaris Missio/Pauselijke MissiewerkenMission NL) en Steve Smith (Jeugd met een Opdracht). De lezingen zijn niet beschikbaar.

²⁵ Het elfde gesprek (Apeldoorn, 10 juni 2005) had als thema 'Hoe word je een christen?' waarin werd meegeedacht met de vijfde dialoogronde van de Internationale Dialoog over dit thema ('On becoming a Christian'). Huib Zegwaart (VPE; StuCom0204) en Mariet Rijk (RK, De Beiaard, Utrecht; StuCom0138) waren de sprekers. Na afronding van de genoemde vijfde dialoogronde was een onderdeel van het eindrapport het uitgangspunt van het veertiende Nederlandse gesprek (Oosterhout, 21 november 2008) over 'Bekering en geloof'. Sprekers waren Johan Van der Vloet (RK; StuCom0260) en Cees van der Laan (VPE; StuCom0257).

²⁶ Het twaalfde gesprek (Den Bosch, 26 juni 2006) had als thema 'Het appèl van de Pinksterbeweging na 100 jaar'. Sprekers waren Paul van der Laan (VPE; StuCom0151) en M. Wagemaker (RKK; StuCom0152).

²⁷ Het vierde gesprek (Achelse Kluis, 15/16 november 2000) had als thema 'Het gezag van de bijbel'. Jan van der Veken (RKK) en Cees Van der Laan (VVP) waren de sprekers (StuCom0076 resp. StuCom0077).

²⁸ Het negende gesprek (Amersfoort, 29 november 2003) had als thema 'Beleving van Eucharistie en Avondmaal in beider tradities'. Sprekers waren emeritushulpbisschop Joseph Lescauwet (RKK; StuCom0111) en Huib Zegwaart (VPE; StuCom0112). Het dertiende gesprek (Roosendaal, 14 juni 2007) had als thema 'Dooop'. Sprekers waren Ben Janssen (RKK; StuCom0182) en John van Eenennaam (VPE; StuCom0183).

²⁹ Het sacrament van de zieken, het sacrament van verzoening en de eucharistie, alsook diverse sacramentaliën zijn door Leo van der Klaauw en Karel Pouwels aangehaald in hun lezingen over genezing. De doop kwam natuurlijk regelmatig terug wanneer 'christen worden' werd besproken (11^e en 14^e gesprek).

de vele lezers van de breed gepubliceerde persberichten.”³⁰ Tussen de stuurgroepleden en de trouwe deelnemers, die al jaren betrokken zijn, zijn een aantal sterke gemeenschapsbanden gesmeed. Dit is mijns inziens een belangrijke verwezenlijking. Het zal immers van de wijze waarop de deelnemers van het afgelopen decennium getuigen van de dialoog (en van hun gesprekspartner) afhangen of en in hoeverre deze dialoog bij buitenstaanders tot een veranderd bewustzijn inzake ‘de ander’ leidt. Beide dialoogpartners hechten aan ervaring en aan persoonlijk getuigenis immers veel waarde. Hiermee komt echter meteen ook een zwak element van de dialoog naar boven. Het aantal mensen dat aan een ontmoeting deelnam is beperkt tot gemiddeld zo’n twintig en een aantal daarvan zijn ‘vaste deelnemers’.³¹ Hoewel vanuit de stuurgroep middels de website en middels persberichten aan geïnteresseerde niet-aanwezigen de inhoud en voortgang van de dialoog regelmatig en goed wordt bericht, zijn de persoonlijke ervaringen van deelnemers de belangrijkste middelen om de dialoog breder ingang te doen vinden. In deze is de sterke continuïteit in de dialoog tegelijkertijd een nadeel. Of en in hoeverre deze dialoog bij niet-betrokken pinkstergelovigen en katholieken bekend is, wordt gevolgd en/of wordt gewaardeerd, is een belangrijke, onbeantwoorde vraag die overigens bij alle gevoerde dialogen kan worden gesteld.

Behalve de interpersoonlijke contacten kunnen we ook stilstaan bij de genoemde geschreven nalatenschap van deze dialoog. Anders dan bij de internationale dialoog zijn er van de Nederlandse dialoog geen gezamenlijke rapporten verschenen. Dit hoeft, gezien de beperktere opzet en de verschillende doelstellingen, niet te verbazen. Wel zijn persberichten verschenen, waarin opvallende uitspraken (overeenkomsten of verschillen) worden genoemd zonder inhoudelijk diep op de theologische rationale achter deze uitspraken in te gaan. Ook heeft men in de loop van de tijd getracht zo veel mogelijk lezingen te verzamelen, die publiekelijk beschikbaar zijn op de StuCom-website. Het valt op dat de kwaliteit van de berichtgeving doorheen de jaren sterk is gegroeid. Terwijl van de eerste lezingen soms slechts notities, of niets, bewaard zijn gebleven, kunnen we van de latere lezingen de volledige tekst terugvinden op de website.

Wie de lezingen en de verslagen van de ontmoetingen leest, ziet dat de sprekers niet hebben geschroomd om de eigen traditie eerlijk te belichten, met liefde en met de nodige zelfkritiek. Dit geldt zowel voor de rooms-katholieke sprekers als voor de pinkster-vertegenwoordigers. Hoewel de nadruk in de ontmoetingen en lezingen niet lag op theologische analyses van de verschillen en overeenkomsten maar op de geloofsbeleving van beide kerkgemeenschappen, is door verschillende sprekers ruim aandacht gegeven aan historische en ecclesiologische achtergronden die bepalend zijn voor verschillen en overeenkomsten. Hierbij is uitdrukkelijk getracht om elkaars taal en achtergrond te begrijpen en zich naar de ander toe verstaanbaar te maken. Betreffende het dialooggesprek over de doop merkte Wim Houtman in het Nederlands Dagblad van 16 juni 2007 schrandler op: “De pinksterwoordvoerder citeerde veel kerkvaders, de rooms-katholieke pastoor vooral Bijbelteksten. Ze probeerden elkaar te bereiken [...]”

De verschenen lezingen getuigen van een vriendelijke openheid naar elkaar toe, maar van theologische nonchalance is geen sprake. Vooral in de dialoogontmoetingen over heikele onderwerpen zoals sacramentologie is dit te proeven. Emeritus hulpbisschop Lescauwat gaf in zijn lezing op 28 november 2003 helder aan hoe in de Rooms-katholieke Kerk de eucharistie werkelijke ‘ontmoeting met Christus’ is en legde aan de pinkstergelovigen met het voorbeeld van een kus uit dat het avondmaal meer is dan een teken, terwijl hij de

³⁰ Kees Slijkerman in ‘Chronologisch overzicht van de eerste fase van dialoog in Nederland, 1999-2002’ (StuCom0093) en ‘Overzicht 2002-2008 van de dialoogbijeenkomsten (nr. 8 t/m 14) van rooms-katholieken en vertegenwoordigers van de Verenigde Pinkster- en Evangeliegemeenten’ (StuCom0276).

³¹ Kees Slijkerman geeft aan dat er gemiddeld zo’n twintig mensen aan elke dialoogbijeenkomst hebben deelgenomen (StuCom0276). Dat er een groep van ‘trouwe deelnemers’ is, is afgeleid uit regelmatig terugkerende namen in persberichten en lezingen.

transsubstantiatieleer nuanceerde door haar in haar historische context te plaatsen.³² Huib Zegwaart liet dezelfde dag vanuit pinksterperspectief het licht op deze materie schijnen en slaagde erin de breedheid van gebruiken en gedachten in de pinksterbeweging bij elkaar te brengen door niet zozeer op de avondmaalsopvatting maar op de avondmaalsbeleving te focussen.³³ Het is duidelijk dat niet het nauwgezet analyseren van posities en verschilpunten in deze dialoog vooropstaat, maar het uitleggen waar de eigen traditie voor staat en dit bevattelijk maken voor de ander. Spreken over deze heikele punten heeft klaarblijkelijk niet tot verwijdering of frustratie geleid, integendeel. Zegwaart vraagt zich zelfs af of, ondanks de duidelijk verschillende opvattingen, de beleving van avondmaal / eucharistie in beide tradities fundamenteel anders ligt.³⁴

Dit neemt echter niet weg dat er theologisch een behoorlijke kloof is – en blijft – tussen beide geloofsgemeenschappen. En het is, gezien de huidige doelstellingen en de huidige dialoogpartners, niet te verwachten dat hierover vanzelf een dieptegesprek zal ontstaan. De geschiedenis leert ons dat in deze theologisch bescheiden opzet een zeker gevaar schuilt. Het is immers eerder in de geschiedenis van de pinksterbeweging gebleken dat goede relaties met andere kerken op basis van primair een ‘gevoel van (h)erkenning’ naar aanleiding van conflicten of invloed van derden kunnen omslaan. Dan worden ineens de theologische verschillen weer benadrukt om distantieering te rechtvaardigen.³⁵

4. De blik vooruit...

We hebben stilgestaan bij de karakteristieken en de ontwikkeling van de dialoog tussen de VPE en rooms-katholieken die tien jaar geleden is opgestart op initiatief van de Katholieke Charismatische Vernieuwing. Ik wil tot slot even de blik vooruit richten en nadenken over de toekomst van deze dialoog. De dialoog heeft haar waarde in de afgelopen 10 jaar zeer zeker bewezen en het zou goed zijn als ze in de toekomst, op basis van haar huidige verwezenlijkingen, haar invloed zou kunnen vergroten. Het is mijn bescheiden mening dit op twee manieren zou kunnen, die echter een keuze impliceren voor haar verdere ontwikkeling.

De eerste optie is om de kaart te trekken van de ‘geestelijke herkenning op interpersoonlijk niveau,’ de kaart die tot nu toe duidelijk de primaire nadruk heeft gekregen in de ontmoetingen, zeker in de eerste fase van de dialoog (1999-2002). Om de herkenning over kerkgrenzen heen te vergroten zou het aantal interpersoonlijke contacten van pinkstergelovigen en katholieken moeten groeien. Dit zou bijvoorbeeld kunnen gebeuren door steeds meer en nieuwe mensen uit beide tradities op de dialoogdagen uit te nodigen. Ontmoeting en dialoog kan dan gebeuren middels nabespreking van de lezingen in kleine, gemengde groepen. Zo zou men tegemoet komen aan de eerste zwakheid die in dit artikel is genoemd, namelijk dat het huidige aantal deelnemers mogelijk te beperkt is om werkelijk tot een mentaliteitsverandering te komen in de bredere bewegingen waaruit de dialoog-participanten afkomstig zijn.

De tweede optie is om de kaart te trekken van de ‘diepgaande theologische dialoog.’ Dit zou betekenen dat de nadruk zou verschuiven naar het uitpluizen van theologische eigenheden en verschillen en het zoeken naar gedeelde geloofsovertuigingen. Dit is in de tweede fase van de dialoog (2002-2008) al meer naar voren gekomen. Gedeelde theologische formuleringen zouden de achterban kunnen helpen de theologische afstand tot elkaar beter

³² Joseph Lescauwaet, ‘Ontmoeting met Christus in Eucharistie en Avondmaal’ (lezing te Amersfoort, 28 november 2003). Zie voor de volledige lezing StuCom0111.

³³ Huib Zegwaart, ‘Pinkstergemeenten en avondmaalsbeleving’ (lezing te Amersfoort, 28 november 2003). Zie voor de volledige lezing StuCom0112.

³⁴ Zegwaart, ‘Pinkstergemeenten en avondmaalsbeleving’, pag. 7

³⁵ Een klassiek voorbeeld is de invloed die de groeiende relatie met het fundamentalistisch evangelicalisme op de oecumenische betrokkenheid van de pinksterbeweging heeft gehad. Zie het *Final Report* van de Internationale Dialoog: ‘Evangelism, Proselytism and Common Witness’, §86 en Paul van der Laan, *Eén van Geest*, hoofdstuk VI.B: ‘Stromingen en vibraties’.

in te schatten. Zo zou men tegemoetkomen aan de tweede genoemde zwakheid, namelijk het gevaar dat een gebrek aan theologische constructie de langzaam opgebouwde relatie door onderling conflict of invloed van buitenaf kan doen instorten. Hierbij zou men er wel sterk voor moeten waken dat de huidige relatie op basis van geestelijke herkenning haar waarde als bindmiddel niet zal verliezen. Dit is een reële mogelijkheid bij een officialisering van de dialoog aan rooms-katholieke zijde, hoewel de internationale dialoog laat zien dat het wel mogelijk is.

In ieder geval heeft het afgelopen decennium getoond dat de *format* die voor de dialoog is gekozen, werkt: pinksterchristenen en katholieken zijn tot een vruchtbare oecumenische dialoog gekomen die standhoudt. Daarbij was wel erg belangrijk dat er onder de rooms-katholieke deelnemers een belangrijk aantal waren die, door hun betrokkenheid bij charismatische vernieuwing, een zekere geestelijke verwantschap voelden met de pinkstergelovigen. Anderzijds was het essentieel dat de deelnemende pinkstergelovigen open stonden voor toenadering tot de rooms-katholieke traditie. De gedeelde overtuiging dat Gods Geest in beide gemeenschappen aan het werk is, is middels gezamenlijke aanbidding, getuigenissen, gebed en gesprek omgezet in een gedeelde ervaring, die mijns inziens voor iedere interkerkelijke dialoog, die van de daadwerkelijke aanwezigheid van de Geest van Christus uitgaat, van onschatbare waarde is.³⁶

³⁶ Met dank aan stuurgroepleden Kees Slijkerman en Geert van Dartel voor hun suggesties en correcties in de totstandkoming van dit artikel.